TÉ FESTES UNA SOCIETAT QUE FA VACANCES?

Salvador Cardús

Considero que per tenir una perspectiva global de coneixements d'una cultura, d'un poble, d'un país, i ens limitessin les possibilitats a una sola qüestió, ens podríem fixar en la distribució social del temps per la qual se regeix.

No voldria dir que és l'única o la més interessant de les qüestions possibles que es podrien triar. Però en darrer terme, el «calendari» d'una cultura permet conèixer-ne força profundament tant l'estructura sòcio-econòmica com el sistema de significacions —la cosmovisió— en la qual aquesta estructura troba la seva legitimació.

És per això també, que fins i tot fora del cas hipotètic de la «única pregunta possible», també quan estudiem una societat que coneixem prou, els canvis que es produeixen en la seva organització calendària i temporal en termes generals, ens permet descobrir la naturalesa d'aquests canvis, el tipus de determinacions socials que els produeixen, i la facilitat o la resistència amb què són rebuts pels individus que en formen part.

En particular, en l'organització calendària hi tenen un lloc preeminent allò que en diem «festes», d'una manera genèrica, tot i que un simple exercici d'introspecció reflexiva ens pot fer adonar que hi ha festes i festes. El calendari de festes és especialment interessant perquè fa força explícit què és allò que un grup social celebra. I sobretot, com celebra allò que considera important en la seva experiència col·lectiva.

Per anar bé hauríem de desfer un primer malentès. I és que en la societat actual es confon amb molta freqüència allò que són festes amb allò que és simplement temps ociós, lleure. I no sempre el temps no productiu és aprofitat per celebrar res. Hi ha, doncs, «dies de festa» en què de fet no es «fa festa». I hi pot haver dies en què «fem festa», o en voldríem fer, sense que de fet, laboralment parlant, ho sigui.

Aquesta confusió és interessant de desfer perquè la dicotomia treball-lleure no es correspon exactament amb la de treball-festa, que és més pròpia d'una societat tradicional en què no existeix un «temps lliure» tal com avui dia és concebut i, sobretot, practicat.

Així doncs, també quan parlem de les festes populars o tradicionals tal com són viscudes avui dia, cal anar en compte en si, malgrat la continuïtat en les formes, també hi ha continuïtat en el sentit d'allò que se celebra. O si més aviat aquella festa popular que es vol recuperar no s'ha convertit en un pretext —comercial o polític— que o bé es fa però no se celebra, o bé es reivindica sense que sigui veritablement popular.

Massa sovint, la recuperació de la tradició, allegant profundes arrels culturals o la necessitat de mantenir identitats col·lectives poc o molt en crisi, no és sinó un pretext per mantenir un mercat de consum o bé un mercat ideològic que s'imposa, de fet, sobre la voluntat col·lectiva, de la que no n'és pas una exigència òbvia.

De fet, en sentit estricte, alguns analistes socials ens dirien que el terme «popular» només seria aplicable a un tipus de societat en què la cultura del poble baix, de la classe treballadora, fos relativament autònoma de la cultura de la classe alta. Però en una societat en què no és fàcil de destriar entre cultura popular i cultura de masses, i que a més aquesta cultura no és produïda autònomament, sinó que és el resultat d'unes lleis econòmiques de mercat de tipus general, no és segur que sigui massa idoni seguir parlant de cultura popular o tradicional.

Tanmateix, és cert que es mantenen formes de celebració col·lectives que s'ajusten a unes característiques que potser ens podrien ajudar a discernir amb més criteri si som davant d'una festa, en el sentit ple de la paraula, o bé si som davant d'un simulacre de festa i per tant simplement en una ocasió de lleure buit, és a dir, de vacança.

La festa, doncs, seria molt sintèticament: a) una exaltació de la vida col·lectiva; b) una ocasió de retrobament públic; c) un pretext per a la concentració en un espai central carregat de significacions col·lectives; d) una accel·leració de l'activitat; e) una experiència de l'excés i un cert malbaratament —potser ritual— de recursos. En canvi, la vacança moderna implicaria: a) la dispersió del grup; b) la reclusió en la vida privada; c) la solitud en la perifèria; d) el relantiment del ritme de la vida social; i e) un exercici de consum controlat i obligatori.

Tot plegat ens portaria a

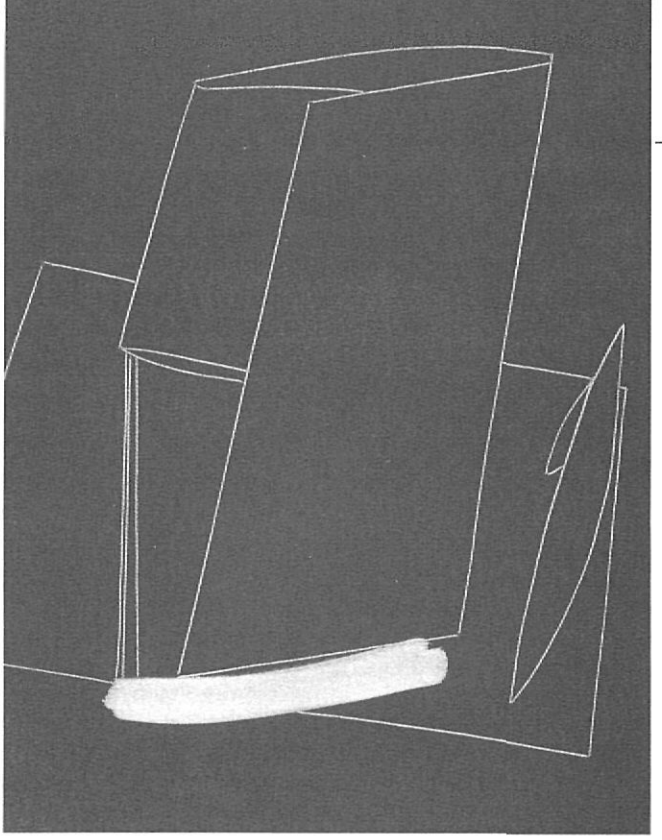

una llarga discussió sobre si encara hi ha festes a la nostra societat, sobre si cada vegada n'hi ha més o sobre si cada vegada en fem menys de festa. Sobre si les festes tradicionals actuals celebren o no el mateix que celebraven fa cent anys, o fins i tot si és que encara se'n poden dir pròpiament festes o ja formen part de les activitats programades per al temps de vacances. I encara, si és que hi poden haver festes que siguin celebrades per tothom, o bé si es poden inventar noves festes populars encara que no siguin tradicionals.

Respondre-ho és una feina tan llarga que no ens deixaria fer gaire festes...

LA DESCOBERTA DE COLOM

Francesc Feliu

L'estrena de *Cristóbal Colón* al Liceu, la darreria del setembre passat, ha estat un esdeveniment àmpliament comentat, criticat i debatut a la premsa barcelonina i a les revistes musicals especialitzades. A Girona amb prou feines n'hem sentit a dir res, i, tanmateix, la feta del *Colón* bé mereix un comentari.

Ningú no pot dir que hagi estat un esdeveniment musical d'importància. Lleonard Balada, l'eminent compositor afincat a Nova York, ha evitat solucions innovadores que, segur, costarien prou d'entendre als il·lustres destinataris de la manifestació sonora, i ha optat en aquesta obra per un eclecticisme gens compromès: les parts vocals reben un tractament força tradicional, a la manera verista o pucciniana, han dit alguns, i s'utilitzen en *canvi, harmonies més distor*sionades en el tractament orquestral. Corals força reeixides d'ascendència orffiana, llargs recitatius —excessius segons els crítics—, i temes musicals de rel folklòrica completen el refregit musical sobre un text passador d'Antonio Gala, potser poc adequat per a la dramatització operística.

En tot cas, haurà estat transcendent per als ambients melòmans del nostre país el fet que, amb aquesta obra, ens hàgim retrobat amb un Josep Carreras en plena forma després de la llarga malaltia, i hàgim pogut comprovar una vegada més, l'excelsitud, encara vigorosa, del tàndem Carreras-Caballé.,

Pero la importància que s'ha donat al *Cristóbal Colón* és d'una altra mena. L' estrena d'aquesta òpera ha estat un esdeveniment elitista, «de societat» en diríem, que ha servit per engegar tot l'engranatge estatal de la celebració del V Centenario; «bajo ningún pretexto la mayor o menor cualidad intrínseca de la representación podía empañar el brillo de la velada», deia el cronista de *La Vanguardia*.

S'ha insistit molt en el caràcter de desgreuge als monarques espanyols d'aquest acte—, on era completament absent la llengua catalana— per les xiulades rebudes poc *dies abans en la inauguració* de l'estadi olímpic de Montjuïc.

Mal que no fos un dels procediments habituals de la reina catòlica, la utilització de la cultura com a pretext encobridor d'una voluntat social o política determinada era ja un recurs d'allò més natural per als il·lustrats del segle XVIII i aquell rei Carles III que ara tant ens promocionen, i ho segueix essent. La caríssima producció d'aquesta època que fa més de dos anys que s'estava preparant, amb espectaculars recursos escenogràfics, ha estat subvencionada enterament per organismes públics; la comisión del V Centenario per una banda, i per l'altra, l'empresa estatal hidroelèctrica ENDESA, el president de la qual entregava als reis, a l'entreacte, una medalla commemorativa de l'efemèride.

Però la mediocritat del producte, en aquest cas, desqualifica la inversió pública. Com han apuntat alguns crítics, cal exigir a allò que es fa amb els diners de tots una rendibilitat social ben definida; un profit que s'obté només quan es provoca d'una manera o altra, la resposta social, favorable o adversa; quan s'aposta per la innovació, per l'originalitat; quan, en definitiva, s'accepta el risc d'equivocar-se.